

TIKOMITI TA HUVO YA RIXAKA

- Ntirho wo tala wa NA wu endleka eka Tikomiti.
- Tikomiti ta NA ti vitaniwa Tikomiti ta Vuangameri.
- Ntirho wa komiti yin'wana na yin'wana wu fambelana ni ndzawulo yo karhi ya mfumo. Xikombiso, Komiti ya Vuangameri eka swa Mabindzu na Vumaki yi tirhana ni timhaka hinkwato leti khumbaka Ndzawulo ya timhaka ta swa Bindzu na Vumaki.
- Komiti yin'wana ni yin'wana yi na Mutshamaxitulu ku tiyisisa leswaku ntirho wa yona wu famba kahle.
- Tikomiti ta Vuangameri ti na vutihlamuleri byo kanela, njhekanjhekisana na ku pfuxeta Milawumbisi.
- Tikomiti ti nga khoma Tinhlengeletano to Twa Mavonelo ya Vaakitiko eka nawu kumbe timhaka leti yelanaka ni nawu.
- Tikomiti ti tlhela ti va na vutihlamuleri byo angamela na ku veka tihlo eka mintirho ya tindzawulo ta mfumo.

KU NGHENELA KA VAAKITIKO

- Hi ku ya hi Vumbiwa, Palamende yi boheka ku katsa vaakitiko eku endliweni ka milawu na le ka tiphurosese tin'wana ta Palamende.
- Tikomiti ta Vuangameri ti boheka ku tihlanganisa ni swirho swa vaakitiko leswaku ti ta kuma mieleketo eka Nawumbisi kumbe ku twa mavonelo ya vona eka timhaka leti nga ta nkoka ta tiko.
- Vaikitiko va khuthaziwa ku ngenelela hi nkhinkhi eka mintshamo leyi loko Tikomiti ti khoma Tinhlengeletano to Twa Mavonelo ya Vaikitiko.
- Vanhu kumbe mintlawva thela va khuthaziwa ku endla swikombelo leswi tsariweke kumbe hi nomu eka timhaka leti va khumbhaka.
- Swirho swa vaikitiko swi na mfanelo yo ngenelela eka tiphurosese na le ka mgingiriko ya Palamende hi ku:
 - Ya etinhlengeletanweni ta Tikomiti ya Vuangameri.
 - Tihlanganisa ni Swirho swa Palamende leswi tirhaka eka NA ku vutisa mayelana kumbe ku kombela vuxokoxoko eka ntirho wa vona ePalamende.
 - Ya eka Tinhlengelatano to Twa Mavonelo ya Vaikitiko leti khomiwaka hi Komiti ya Vuangameri.
 - Ya eka minjhekanjhekisano ya swirho hi vunyingi eka Yindlu,xik. Tivhoti ta Mpimanyeto.
 - Ku tsalela Palamende papila ro kombela hi mhaka leyi yi va khumbaka. Mapapila yo kombela yo ya ePalamende ma fanele ma va na nseketelo wa Xirho xa Palamende.

Phepha leri ra kumeka hi tindzimi hinkwato ta ximfumo ta laha Afrika Dzonga.

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Produced by the Public Education Office • Parliamentary Communication Services • INSPIRED BY PEOPLE
www.parliament.gov.za • P.O. Box 15, Cape Town, 8000 • Telephone: (021) 403 3341 • Facsimile: (021) 403 3303

Xitsonga
The National Assembly
The National Assembly

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

National Assembly

PALAMENDE YA AFRIKA DZONGA

Palamende yi vumbiwa hi Tindlu timbirhi, ku nga Huvo ya Rixaka na Huvo ya Rixaka ya Swifundzhankulu.

HUVO YA RIXAKA (NA)

- NA yi hlawuriwa ntlhanu wa malembe man'wana na man'wana eka nhawulo wa tiko hinkwaro.
- Eka nhawulo vavhoti va hlawula lava va va lavaka tanahi vayimeri va vona hi ku hlawula mavandla ya tipolitiki lava va ma rhandzaka.

NTIRHO WA HUVO YA RIXAKA

NA yi na matimba lawa yi nyikiweke hi vumbiwa ku:

Ntirho wo endla Milawu

- Yin'wana ya mintirhonkulu ya NA i ku endla milawu leyti tiko ri nga ta fumiwa hi yona.
- NA yi hundzisela Milawumbisi eka Tikomiti ku ya phurosesiwa ni ku njhekanjhekisana hi yona.
- NA yi nga pasisa, kaneta kumbe yi tlherisela Milawumbisi eka Tikomiti leswaku ti burisana hi yona ku yisa emahlweni.

Ntirho wa Vuangameri

- Palamende yi na ntirho wo xopaxopa, veka tihlo na ku angamela swiendlo swa mfumo kumbe xiphemu xin'wana ni xin'wana xa Mfumo, hi mayelana ni ku humelerisiwa ka milawu, matirhiselo ya mpimanyeto, ni ku landzeleriwa ka Vumbiwa.
- Palamende yi endla ku Huvonkulu yi va ni yutihlamuleri hi ku pasisa mpimanyeto, hi ku vutisa swivutiso swa le palamende, ku va ni minjhekanjhekisano ya palamende hi timhaka ta nkoka na hi ku ringanyeta na ku vhotela timoxini leti yelanaka ni ntirho wa mfumo.

Hlawula Presidente

- NA yi na matimba yo nyikiwa hi vumbiwa ya ku hlawula Presidente wa Afrika Dzonga exikarhi ka Swirho swa yona.

XIVUMBEKO XA HUVO YA RIXAKA

- NA yi vumbiwa hi Swirho swa Palamende swa 400 leswi hlawuriweke (MPs).
- Swirho swa NA swi hlawuriwa hi sisiteme leyti vuriwaka vuyimeri byo ringananisa.
- Loko ku nga si va ni nhawulo, vandla rin'wana ni rin'wana ri endla nxaxamelwa vayimelakulanghwia hi ku ya hi leswi ri va lavisaka xiswona. Kutani vayimelakulanghwia lava va hlawuriwa hi ku ringananisana ni nhlayo ya tivhoti leti vandla ri ti hlengeleteke eka nhawulo. Xikombiso, loko vandla ro hlengeleta hafu ya tivhoti, ri ta va na hafu ya swivandla eka NA.

VAKHOMI VA NTIRHO VA HUVO YA RIXAKA

Vafambisi

- Eka ntshamo wo sungula wa NA, swirho swa NA swi hlawula Xipikara na Xandla xa Xipikara lava va tivekaka tanahi Vafambisi va Yindlu.
- Vafambisi va rhwexiwa ntirho wo fambisa timhaka ta NA.
- Xipikara na Xandla xa Xipikara xa Palamende va fambisa tinhengeletano ta NA.
- Va tiyisisa leswaku Swirho swa Palamende swi vulavula swi ntshunxekile, kambe swi landzelela milawu ya Yindlu.

Vatshamaxitulu va Yindlu

Milawu ya Yindlu yi lulamisela Vatshamaxitulu va Yindlu ku pfuneta Vafambisi ku tirha ntirho wa vona. Vatshamaxitulu va nga tlhela va komberiwa ku fambisa mintshamo ya Yindlu.

Mintirho ya Vatshamaxitulu va Yindlu yi katsa:

- Ku hlanganisa mintirho ya Tikomiti
- Ku lulamisa swiviko eka milawu
- Ku hlanganisa migingiriko ya vuangameri ya Tikomiti
- Ku nyika nseketelo wa xipolitiki na maendlelo eka Vafambisi.

Swimokonkulu

- Vandla rin'wana ni rin'wana eka NA ri hlawula Ximokonkulu ku fambisa timhaka ta rona.
- Swimoko swi langutela Swirho swa vandla ra swona.

Murhangeri wa Ntirho wa Mfumo

- Presidente u hlawula Murhangeri wa Ntirho wa Mfumo loyi a tirhisanaka ni vakhomi va ntirho ya Tindlu hatimbirhi.
- Murhangeri wa Ntirho wa Mfumo u na ntirho wo hlayisa ku tsakela ka Khabineti ni Ntirho wa Mfumo ePalamende.
- Murhangeri wa Ntirho wa Mfumo u tiyisisa leswaku Swirho swa Khabineti swa endla mintirho ya swona ya palamende.